

JAPONSKÝ ŠERM

– Kendžucu & Kašima No Tači

I. DÍL

Celý článek, ale později i texty vždy v kurzivě, autorsky otevírá jakousi osobní konfesí. Z japonských bojových umění, jejichž studiu jsem věnoval většinu svého života, je pro mne hlavní disciplínou aikidó. Protože všechna budó nebo budžucu, už ze své povahy a původu, se nutně potkávají s japonským mečem, ani mně se nemohly vyhnout zpočátku nesmělé pokusy o jeho uchopení a pochopení. Začínal jsem koncem sedmdesátých let minulého století s karate, nikoli však jeho sportovní soutěžní formou, a netušil jsem, že vhodnější název pro to, o co se snažím, je karaté.

Měl jsem jen chabé potuchy co je to DÓ, ale věděl jsem, že karate se dá přeložit jako „prázdná ruka“. Paže, které před tím třímaly meč, zřejmě seznaly, že i jako prázdné mohou bojovat. Pak jsem objevil v Praze místo,

kde se skupina nadšenců pokoušela cvičit, opět nesoutěžní, tajemnou disciplínu s názvem aikidó. V oněch dřevěných dobách to bylo aikidó v zárodečné formě, tedy spíše aikidžucu spojené s technikami džúdó a sebeobrany místní proveniencce. V polovině osmdesátých let delegace japonských instruktorů poprvé v Čechách prezentovala kendó, konečně japonský šerm, byť s bambusovým mečem a v moderní sportovní formě. A odtud byl jen krůček k iaidó, zjednodušeně technikám tasení a použití skutečného japonského meče. A zase všude ta koncovka DÓ a všude meč, i když z důvodů bezpečnosti třeba „jen“ bambusový, dřevěný nebo cvičný kovový, ale neostrý. Ostatně i staré nebo „pravé“ džúdó má ve své vrcholné formě cvičení (katy) s mečem (katana) ve dvojici a v kendó nalezneme totéž, nemluvě o spojení kendó

přímo se ZNKR iaidó (forma seitei iai). Studovat aikidó bez pochopení kořenů a principů práce s japonskými zbraněmi, byť pro cvičení opět jen bezpečně dřevěnými, jde zcela, troufám si tvrdit, proti duchu a povaze této disciplíny. Jako moderní budó neválečné povahy a formy navazující na válečnou budžucu, jsem aikidó nejčastěji spojoval se způsoby více či méně „reálné“ nebo funkční sebeobrany. Dřevěné tantó (nůž s jedním ostrím jako japonský meč, jen malý) je jen prodloužením ruky. Odebrání nože (tantó dori) je možné považovat za techniku „reálné“ sebeobrany, i když jen proti specifickému útoku specifickým typem nože. Co kdyby byl nůž ostrý s dvěma břity, sekal, řezal, bodal? Bokken (nebo bokutó), tj. dřevěný meč, kterému obvykle v aikidó chybí zástíta (cuba), by neměl sloužit jen k simulaci

útoků a k následnému odebrání této „cvičné“ zbraně (tači dori). Ostatně dnes vás asi nikdo skutečným mečem nenapadne, možná klackem podobné délky. Dřevěná tyč (džó) byla používána jako delší zbraň s účinnějším dosahem proti útoku mečem a jako jediná z dřevěných je reálnou zbraní, která se používala i Studovat aikidó bez pochopení kořenů a principů práce s japonskými zbraněmi, byť pro cvičení opět jen bezpečně dřevěnými, jde zcela, troufám si tvrdit, proti duchu a povaze této disciplíny. Jako moderní budó neválečné povahy a formy navazující na válečnou budžucu, jsem aikidó nejčastěji spojoval se způsoby více či méně „reálné“ nebo funkční sebeobrany. ve skutečném boji. V technikách džúdó má tato kulatá tyč 360 symbolických ostrůvků. V technikách aikidžó, jako jsou odebrání zbraně (džó dori) nebo nabídnutí zbraně k úchopu (džó sabaki), je použití džó jiné než v džúdó (včetně úchopu a manipulace), ale z hlediska „reálné“ sebeobrany je pravdou, že dřevěným klackem vás i dnes může praštit kdokoli. Při hlubším pronikání do systému, základů a principů aikidó (budó) odkazuje studium a práce s bokkenem (včetně schopnosti ho nejprve „tasit“ od boku a pak použít) a džó (včetně možnosti povodit partnera, který hůl drží a teprve pak ho s ní bacit) na dříve netušené obzory. Otevírají se při tom dvířka a prostory, které je třeba prozkoumat a uchopit. A to zatím mluvíme jen o technikách a nácviku bojových situací (bugei). Chceme-li hovořit o pochopení a nácviku sebeobrany spojené s šetrností vůči útočníkovi,



Kašima v dódžó Aikido Kenkyukai Praha

musíme vzít v potaz především sebeovládání, psychiku, morálku, etické jednání a principy spirituální více než jen technické. Neboť trápení těla a nakládání s předměty v našich rukou je zase jen procvičováním těla a pouhou manipulací s předměty. Mnohem důležitější jsou však kultivace osobnosti a spirituální a sociální principy, které člověka i lidské společnosti utvářejí. Při dlouholetém praktikování aikidó se aikidóka nutně setká s bokkenem, minimálně při tači dori, někteří cvičí systém aikiken (6 kata) nebo, znajíce princip mitori geikó (učení se pohledem), v podstatě napodobují to, co někde viděli, s čím se někde setkali nebo co jim ukázal někdo „pokročilejší“. Někdy pak improvizují jako jejich „učitelé“ a někdy se s tím spokojí, ale při tom neprobíhá hlubší studium japonského meče, natož šermu formulovaného v samostatných tradičních systémech a školách.

Ve svém článku se nebudu zabývat disciplínou kendó, která studuje výhradně šerm japonským mečem (bambusový šinai, ale i kovové meče) ve specifických formách, neboť je i u nás jako sportovní a soutěžní disciplína poměrně rozšířená a dostatečně známá. V Čechách, pokud je mi známo, cvičí několik skupin různé školy iaidó a také zde existují skupiny nad-

šenců, ve skutečnosti jen malé obvykle čítající kolem desítky členů, které se odvolávají na původní budžucu a více či méně se regulérně věnují jeho korjů ha (linie staré školy), ať již původnímu džúdó nebo kendžucu. Mnoho starých škol postupně rafinovalo svou výuku tak, aby si stále zachovala své základní jádro jako korjů budžucu (válečný systém ve stylu staré školy). Dnes však zřejmě nejde, a ani nemůže jít, o umění v pravdě válečné (budžucu) a zkonstatělá do neměnných forem. Války se dnes vedou jinými zbraněmi a přes regionální konflikty žijeme v míru. Válečné disciplíny se vydaly na mírovou cestu a ta se klikatí a mění, ač někdy slepá, nikdy vlastně nekončí (budó). Nevoli asi vzbudí moje otázka možná více odpovídající dnešku. Co kdybychom koncovku džucu nahradili koncovkou džó, jak se už u mnoha disciplín japonských bojových umění stalo? Jaké školy s názvem kendžucu se dnes, podle mého povědomí a s případnou omluvou za nezalost, cvičí v Čechách?

... KENDŽUCU V ČECHÁCH

V některých českých a slovenských klubech aikidó, které spadají pod organizace Česká (CAA) a Slovenská asociace aikidó (SAA), zanechal šihan

Masatomi Ikeda výraznou stopu mimo aikidó i v tom, že se u nás cvičí jedna z nejstarších dochovaných forem japonské šermířské školy Hódžó Kašima Šinden Džikišinkage rjú, kterou lze s jistotou považovat za tradiční korjů budžucu. Její vznik je uváděn kamsi do raného 14. století ještě před datováním škol kendžucu, které zde budou dále zmíněny. Vyvinula se z tradičních technik šermu i zápasu a předáváním z jednoho mistra na druhého bez velkých změn dodnes existuje ve formě (4 kata podle ročních období) až jakéhosi rituálu, který je založen na hlu-bokém porozumění přírodě. Zájemce odkazují na rozsáhlý článek o této škole, který jsem publikoval v časopise Fighter's Magazin v r. 2003 (č. 6 & 7).

České džúdó Šintó Musó rjú (ŠMR) s centrem ve Zlíně je členem Evropské federace džúdó (FEJ) a jeho tradiční systém je klasickou korjů. Jeho zakladatel Musó Gonnosuke Kacujoši, poražen asi pro nás nejslavnějším šermířem japonské historie, kterým nebyl nikdo jiný než Mijamoto Musaši, se inspiroval tréninkem různých zbraní v školách Kašima i Katori a vytvořil svou školu kolem r. 1605 (ne zcela doložené údaje). Většina všech

tradičních budžucu prošla transformacemi díky působení mnoha učitelů a přizpůsobila se technicky i spirituálně možnostem, podmínkám a požadavkům času až k současným formám. A tak například i originální ŠMR se předávalo pouze prostřednictvím kata, teprve později bylo vytvořeno dvanáct samostatných cvičení s džó (kihan tandoku) a ve dvojici s bokutó (kihan sótai), které se mimo kata cvičí dnes. V rámci celého programu ŠMR, který zahrnuje jako velká část škol budžucu i další zbraně, se mimo zásadních šedesát čtyř kata s džó proti bokutó cvičí i série 8 kata s dlouhým mečem (ódači), včetně jedné s oběma meči, a 4 kata s krátkým mečem (kodači) jako kendžucu Šintó rjú. Pro později (19. stol.) vytvořené formy kendžucu se někdy používá i název Kasumi, ale není dodnes všeobecně zažitý. Zájemci o ŠMR mohou nalézt informace na www.tenshin.cz. V Olomouci cvičí skupina Tenšin Šóden Katori Šintó rjú v linii, kterou mimo Japonsko rozšířili sensei Jošio Sugino a sensei Otake Risuke. Pro skupinu v Brně (a jinde) je hlavním učitelem sensei Goro Hatakejama, a již zde je vidět určitě schizma, které provází odkazy na tradiční původ



Kamiza na semináři ISBA Calais 2018

škol. Zájemce o detailnější informace odkazují na www.czech-katori.cz nebo www.katorishintoryu.cz. Původní korjú budžucu, které je spojované s názvem Katori nemělo dlouho svolení k vyučování jinde ve světě. Teprve po 2. světové válce docházelo postupně k uvolnění původních zakladatelských a rodinných tradic, díky působení mistrů jako byli zde jmenovaní a dále bude podrobněji uváděn sensei Minoru Inaba v souvislosti Kašima no Tači. Jejich prostřednictvím se pak do světa šířily ve skutečnosti „odnože“ (rjú ha) původních škol (rjú). Tradiční školy (ty „pravé ořechové“), které se nejvíce hlásí k historii svého původu, někdy dodnes neopustily Japonsko a působí především v místech spojených přímo s chrámy Katori a Kašima.

S technikami kendžucu, které se odvolávají na název Kašima, se jako cvičenci aikidó můžeme setkat poměrně často díky „francouzskému stylu“ aikidó, který se v Čechách cvičí zvláště v organizaci ČFAI. Tuto linii reprezentuje hlavně Christian Tissier, ale i další především francouzští učitelé, které při jejich pobytu v Hombu dódžó

Aikikai (domov a zakladatelské dódžó rodiny Uešiba v Tokjó) v šedesátých letech ovlivnil sensei Seigo Jamaguči a mj. i sensei Minoru Inaba. Ne zcela systematické cvičení ve smyslu tradiční školy je spíše inspirováno „mečem z Kašimy“ a asi není vhodné mluvit o těchto formách šermu s bokutó jako o tradičním kendžucu Kašima Šin rjú, jak se někdy děje. Ale o tom až ve vlastním článku.

Následující historické části textu s názvy „Něco málo z historie Japonska“ a „Svatyně Kašima & Katori“ byly vypuštěny i z hlediska rozsáhlosti celého článku. K dispozici zájemcům budou na webu AKP a ČAA. K historického pátrání po původu či popisu škol s názvem Kašima musím uvést jen poznámku. V materiálech, které se zabývají budžucu a školami souvisejícími s japonským mečem a šermem, je zmiňována existence více než 600 japonských škol. Množství informací a historických dat se často liší, texty se odvolávají na hluboké kořeny škol, bájná místa jejich vzniku a válečnické mistry s rodovými a rodinnými tradicemi. Někdy se pak pohybují v oblasti legend i mýtů a informace nelze zcela ověřit. Jiným problémem textů o ja-

ponských bojových uměních jsou překlady a transliterace japonských výrazů do češtiny. Tajemné, barvitě a nepřekládané výrazy, pojmy, názvy a jména vzbuzují v japonštině respekt a činí tak skutečné porozumění jejich významu nesnadným. Např. Macumoto Bizen no Kami, jméno až mýtického zakladatele školy Kašima Šin Rjú, bychom mohli do češtiny přeložit jako „Macumoto, guvernér provincie Bizen, který byl povznesen na úroveň bohů“. Všeobecně používaná a známější je anglická transkripce, ale vlastně ani v ní se řada výrazů nepřekládá, jen foneticky přepisuje. Do češtiny se japonské výrazy také nepřekládají, ale zhusta jen automaticky přepisují z angličtiny a nikoli přímo z japonského znakového písma. Původní znaky (kandži a kana) však mohou a často změni význam slova i jeho výslovnost a dají výrazu jiný smysl. Z anglické transkripce může být např. JO přepsáno do češtiny jako džó (hůl), ale také jo (mužský princip). Výraz JUDO, v správné české transliteraci džúdó, by přeložen znamenal jemná cesta a výraz SENSEI by byl prostě jen učitel, ale v budó má sensei mnohem širší význam i roli. Zájemce opět odkazují na článek s názvem „Sensei a šihan“, který jsem publikoval ve *Fighter's Magazin* v r. 1999.

A ještě jedna poznámka na okraj. Jako je snadné zkompilevat různé více či méně věrohodné informace, je snadné, i když poněkud dětinské, vzít do rukou dřevěný klacek, šermovat s ním a napodobovat pohyby i techniky šermu, který jsme někdy viděli naživo nebo ve filmu, a je pak i snadné nazývat to kendžucu. Mnoho let cvičit a cvičit, hlásit se k tradici a učitelům, pronikat do hloubky disciplíny a pokorně hledat smysl svého konání, je úkolem nesnadným a jiným šálkem čaje... Co je to ve skutečnosti šerm japonským mečem spojovaný s názvem kendžucu?

... KAŠIMA ŠIN RJÚ

Původ škol bojových umění z Kašimy sahá do dávnověku a vztahuje se k rituálnímu exorcismu založenému na manipulaci s mečem na počest boha uctívaného svatyní, zřejmě tedy nikoli pouze k bojovým technikám. Podle legendy Kuninacu no Mahito (7. stol.) na



V zahradě Šiseikan dódžó 2016 - M. Kodym

základě božské inspirace vyvinul bojové umění známé pak jako Kašima no Tači. Z původního použití „meče Kašimy“ při náboženském obřadu pro duchovní očistu (harai no tači) se vyvinuly pokročilé techniky pro použití v boji, které však fyzickou stránku přesahovaly a byly vytvářeny v duchu absolutní nestrannosti a morální spravedlnosti. Postupem času byly formální principy prastarých škol Kašimy obohaceny generacemi dalších mistrů a staly se základem tří tradičních korjú, které odkazují

na novou formulaci starých bojových tradic a nesou i dnes název této svatyně šintó: prapůvodní **Kašima Šin rjú** (KŠSR), její odnož **Kašima Šinden Džiki Šinkage rjú** a jiná verze **Kašima Šintó rjú** (KŠR), kterou založil Cukahara Bokuden (1489 – 1571). Tento legendární šermíř byl spojován také se školou Katori šintó rjú. Každá z těchto tří linií rozvíjí principy nazývané Kašima no Tači, zachovává si své základní jádro jako korjú budžucu a v nejtradičnějších formách, včetně studia různých zbraní,

působí hlavně v Japonsku. Škole **Kašima no Tači**, která se odvolává na formy kendžucu z Kašimy a přímo na princip nazývaný „meč z Kašimy“, který uvádí jako svůj název, se budeme věnovat podrobněji v závěru článku. Historie samotné Kašima Šin rjú se odvíjí pod vedením generací zakladatelů, mistrů a řídicích osobností školy až k celkové dnešní devatenácté generaci. Zpočátku se jednotlivé generace dlouho dělily do dvou linií podle osoby sóke (reprezentanta linie zaklada-

telského domu) a podle osoby šihanke (reprezentanta linie ředitelů školy). V první zakladatelské generaci školy se uvádí jako sóke Kunii Genpačiró Minamoto no Kagecugu, který vycházející ze své spirituální zkušenosti pomohl porozumět duchovnímu přenosu „meče z Kašimy“. V této generaci je zároveň jako šihanke uváděn Macumoto Bizen no Kami Ki no Masatomo (1467 – 1524). Jako proslulý šermíř byl i žákem zakladatele školy Tenšín Šóden Katori Šintó rjú, zároveň se inspiroval mečem z Kašimy a formuloval Kašima Šin rjú jako systém válečného umění završený neporazitelnou technikou lči no tači (jeden meč nebo nejpřednější meč).

Zvláště v období Tokugawa (1603 – 1867) se postupně více prosazoval vliv rodiny Kunii s vlastní rodinnou tradicí bojového výcviku (kaden). V dvanácté generaci KŠSR pak jako sóke Kunii Taizen Minamoto no Ricuzan zdědil (spojil) obě linie. Během období Šówa (1926 – 1988) v osmnácté linii šihanke Kunii Zen'ya Minamoto no Mičijuki (1894 – 1966) výrazným způsobem přispěl k oživení všech tradičních vzorů (kata) školy a neúnavně usiloval o oživení bojových umění v Japonsku po druhé světové válce. Zároveň výrazně ovlivnil své žáky, kteří praktikovali současně i aikidó v linii Aikikai, ale o tom až později. Po něm vedení v současné devatenácté generaci KŠR převzal v linii sóke Kunii Masakacu a v linii šihanke Seki Fudžiwara

no Humitake. Zjednodušeně lze hlavní poselství učení (ógi) Kašima Šin rjú v pojetí rodiny Kunii shrnout: „Nejdříve získajte kondici těla, potom kultivujte ducha a lidství, abyste nakonec porozuměli tvořivým fenoménům vesmíru“

Historický exkurz, z tohoto článku vypuštěný, byl spojen s chrámy, šintó a institucí císařství, na kterou navazuje více než pětisetletá historie generací velkých japonských mistrů a válečníků, kteří rozvíjeli principy budžucu s původem odvozeným od Velkých svatyní Katori a Kašima. Symbolika historických objektů a mýtických předmětů, jejich kulturní zázemí a spirituální principy jasně ukazují na fakt, že ani v současné době nemůže být praxe a cíl budžucu (a zvláště kendžucu) jen otázkou konkrétních technických a fyzických dovedností (boj, funkčnost, vítězství aj.), ale hlubokého vhledu a dlouholetého studia historie a mnohem abstraktnějších principů. Trápení těla a nakládání s předměty v našich rukou je zase jen procvičováním těla a pouhou manipulací s předměty, mnohem důležitější je kultivace osobnosti, znalostí a principů (spirituální, morální, etické, sociální), které člověka a lidské společnosti utvářejí.

MIROSLAV KODYM
Foto: archiv autora

POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ



Ó-kake s buki v dódžó AKP



Účastníci semináře ISBA Calais 2018